

Studies in European Language Diversity 25.1

# VEPSÄN KEL'

## ELDIA Lühetud raport (tegonsatuz)

Ulriikka PUURA, Heini KARJALAINEN, Nina ZAICEVA, Riho GRÜNTAL

Vepsäks kändi Ol'ga ŽUKOVA



**eldia**

european language  
diversity for all

Mainz • Wien • Helsinki  
Tartu • Mariehamn • Oulu • Maribor

**Working Papers in European Language Diversity** is a peer-reviewed online publication series of the research project ELDIA, serving as an outlet for preliminary research findings, individual case studies, background and spin-off research.

#### **Editor-in-Chief**

*Johanna Laakso* (Wien)

#### **Editorial Board**

*Kari Djerf* (Helsinki), *Riho Grünthal* (Helsinki), *Anna Kolláth* (Maribor),  
*Helle Metslang* (Tartu), *Karl Pajusalu* (Tartu), *Anneli Sarhima* (Mainz),  
*Sia Spiliopoulou Åkermark* (Mariehamn), *Helena Sulkala* (Oulu),  
*Reetta Toivanen* (Helsinki)

#### **Publisher**

Research consortium ELDIA c/o Prof. Dr. Anneli Sarhima  
Northern European and Baltic Languages and Cultures (SNEB)  
Johannes Gutenberg-Universität Mainz  
Jakob-Welder-Weg 18 (Philosophicum)  
D-55099 Mainz, Germany  
Contact: eldia-project@uni-mainz.de

© 2013 European Language Diversity for All (ELDIA)



EUROPEAN COMMISSION  
European Research Area



SEVENTH FRAMEWORK  
PROGRAMME

Funded under Socio-economic Sciences & Humanities

ELDIA is an international research project funded by the European Commission. The views expressed in the **Working Papers in European Language Diversity** are the sole responsibility of the author(s) and do not necessarily reflect the views of the European Commission.

All contents of the **Working Papers in European Language Diversity** are subject to the Austrian copyright law. The contents may be used exclusively for private, non-commercial purposes. Regarding any further uses of the **Working Papers in European Language Diversity**, please contact the publisher.

ISSN 2192-2403

## Südäimišton lugetiž

<b>1</b>	<b>EZISANAD: MI OM ELDIA?</b> .....	<b>1</b>
<b>2</b>	<b>KED OMA VEPSLÄIŽED, MITTE OM VEPSÄN KEL'?</b> .....	<b>3</b>
2.1	VEPSÄN KELEN ZAKONOIDEN I POLITIKAN OLOD .....	3
2.2	VEPSÄN KEL' .....	3
<b>3</b>	<b>TEDON KERADANDMETODAD</b> .....	<b>5</b>
3.1	TEDOKERADANDRADON PRINCIPAD, ANKETKÜZÜND I PAGIŠTOITAND .....	5
3.2	TEDO I VASTUSID ANDAJAD .....	6
3.3	ELDIA-OPPINDAN PRINCIPAD .....	7
<b>4</b>	<b>ELDIAN OPPINDSATUSED</b> .....	<b>8</b>
4.1	VEPSÄN KELEN KÄVUTAND .....	8
4.1.1	<i>Mamankel'</i> .....	8
4.1.2	<i>Kelen sirdand edembamänijoile sugupol'vele</i> .....	9
4.1.3	<i>Ičearvostadud kelen maht</i> .....	10
4.1.4	<i>Kelen kävutand erasiš elon poliš (oblastiš)</i> .....	11
4.1.5	<i>Keled i radelo</i> .....	12
4.1.6	<i>Hol't pidänd keles</i> .....	13
4.1.7	<i>Kelen kävutandan tugi i kel'dänd</i> .....	13
4.1.8	<i>Kel'kosketused</i> .....	14
4.2	ZAKONOIDEN TEGEND .....	15
4.3	MEDIA.....	16
4.4	OPENDUZ.....	16
<b>5</b>	<b>VEPSÄN KELEN ELONVÄGIBAROMETR</b> .....	<b>17</b>
<b>6</b>	<b>ÜHTHEVEDO</b> .....	<b>19</b>
<b>7</b>	<b>NEVONDAD</b> .....	<b>20</b>

## 1 Ezisanad: Mi om ELDIA?

ELDIA (Evropän keliden äjüz' kaikile) om oppindprojekt, miččes erazvuiččiden tedomalovehiden – kel'oppindan, zakonan i lugutedoiden – oppijad erasiš maišpäi radaba ühtes. Pätegendan om löuta uzid laduid el'geta äikeližut vai sidä, kut mehed da mez'kundad eläba i radaba äjil erazvuiččil kelil.

ELDIA oppi ühtes polespäi ühten kelen pagižijaid, toižes polespäi tahtoib sada satusid, kudambid voib rindatada niiden keskes i otta radho toižiden äikeližiden gruppiden da kel'vähištoiden oppindaha Evropas da toižiš tahoiš. Mugažo ELDIAs oppidud keled om valitud sikš, miše ne ezitaba erilaižid äikeližid ühthižkundoid erazvuiččiš politižiš, istorižiš, ekonomižiš i kul'turižiš ümbrištoiš. Om ottud oppindaks kut tahon "igähižid" tetabid rahvahid, mugoižid kut samalaižed, karjalaižed, vepsalaižed i setu-rahvaz. Oppindtegendas kactihe mugažo sirdandgruppoid, mugomid kut estilaižed Suomes i Germanias i kahten edeližen keskformad, kut Avstrian vengrilaižed. Erasil kadondvarus olijoil kelil om nor' kirjkel' kut meänkelel, karjalan da vepsän kelil. Erasil kelil jo hätken oli literatur da kelen školopenduz – nece vengrian da estin keled. Kaik oppidud keled oma suomalaiž-ugrilaižed keled. Nece ei ole muga tärged heimkeliden täht, vaiše sikš, miše suomalaiž-ugrilaižid kelid om vähä oppidud äikeližuden polespäi.

Nece vepsän kelen raport om üks' ELDIAN tegendopiindoišpäi, miččišpäi tehtas rindatuzraport, kudamb paindas anglian kelel vodel 2013. Satusiden pohjal tehtas evropalaižen keliden elonvägibarometr (EuLaViBar), kudamban kel'politikan päntandtegijad voiba kävutada kut keratud tedod.

Neciš lühetud raportas kactas vepsän kelen olod. Voden 2010 rahvahan lugetišen mödhe Venämas eläb 160–170 erazvuittušt rahvast (Perepis 2010). Vepsalaižed om üks' Venäman vähäluguižiš rahvahispäi. Hö oma tetab istorijas pen' rahvaz. Vepsalaižiden kaks'keližudehe, assimil'acijaha i kelenvajehtusehe om kingitadud homaičuz muga hätken, kut tedomehed oma oppinuded vepsalaižid, 1800-vož'sadan zavottes. Kaik-se 2000-vož'sadan augotižes vepsalaižed saiba oficialižen vähemištolon Venämas.

Neciš oppindas rindatuzgruppän oliba vepsalaižidenke ühtes tahos eläjad venäkelijed mehed. Hätken olijad kontaktas ičeze keskes vepsän i venän keled oma ani erilaižed. Voden 2010 Venäman rahvahan lugetišes 3613 mest znamoiči ičtaze vepsän kelel pagižijaks. Venäkel' mülüb mirun gruppaha, kus om kümne kel't, miččil pagižeb enamb kaikid ristituid. Venäkel' om kaikuččes elon poles kävutadud suren valdkundan rahvahankel', a vepsän kelel pagižeb pen' grupp, enamb kudambaspäi oma vanhad mehed.

Edemba starinoitas, miččid satusid ELDIA-oppindas sadihe vepsän kelen oloiš, pagižijoiden mel'pidoiš da tediš. Raport om lühetud angljankeližes raportaspäi läz kümnehe kerdaha: kelle lugijoišpäi om melentartuš voiba sada enamban tedoid angljankeližes raportas. Raport pandas 2013 vodel internetha, adres: [www.eldia-project.org](http://www.eldia-project.org). Täuden raportan suomen kel'he lühenzi Ulriikka Puura i kändi vepsäks Ol'ga Žukova vodel 2013.

## 2 Ked oma vepsläižed, mitte om vepsän kel'?

Vepsläižed oma tetabad istorijas kut necen tahon eläjad, nügüdlaižen Venän federacijan öbokan poles, Ladogan, Änižen da Vaugedjärven agjas. Tobjimalaz lugetas, miše kaiked amuižembad tedod vepsläižiš oma 1000-voz'sadan *Nestoran hronikas* (Повесть временных лет).

Jälgmäižiš tedoiš, voden 2010 lugetižes 3613 mest sanui, miše tedab vepsän kel't. 5936 mest sanui, miše hö oma vepsläižed. ELDIA-oppindaha ühtni 300 mest. Vepsläižiden grupp erigoitihe sil, miše läz kaik ühtnikad kut-se tediba vepsän kel't.

### 2.1 Vepsän kelen zakonoiden i politikan olod

Venälaine kel'politik tobjimalaz kuti kacub ühten kelen polhe otmata homaitushe lühedad aigkeskused, konz äikeližuz om kuverdas-se tugetud. Vepsläižed saiba oficialižen vähemištstatusan Venän federacijas vaiše 2000-voziden augotižes, konz ezmäi oli oficialižesti märitud Venän Federacijan vähäluguižiden igähižiden rahvahiden tahod vodel 2000, muga oma nimitadud Karjalan valdkundan da Piterin oblastin vepsläižed. Vologdan vepsläižed saiba statusen vaiše vodel 2009. Pohjoižen, Sibirin i Edahaižen Päivnouzman vähäluguižiden igähižiden rahvahiden statusan anttihe vodel 2006. Vähäluguižen rahvahan statusal tariž oli garantiruida vähemištoiden keližed oiktused, no vepsän kel't kaičii zakon om vaiše Karjalan valdkundas. Ližaks äjad meletaba (kc. lugu 4.2), miše zakonal elos ei ole znamoičendad, väged, se ei voi käskta Karjalan valdkundad vai Venäman valdkundad tehta azjtegoid.

### 2.2 Vepsän kel'

Vepsän kel' mülüb suomalaiž-ugrilaižen kel'kanzan baltianmeren-suomalaižen gruppaha. Se om läheline suomen da estin kelile. Vepsän keelele kaiked lähembaine heimkel' om karjalan kel'. Indoevropalaižen kel'kanzan slavilaižen gruppaha mülüi venäkel' i vepsän kel' ei olgoi heimos ičeze keskes. Istorijan polespäi niil ei ole ühthišt vaihišt vai grammatikad, i neniden keliden pagižijad ei voigoi ani el'geta toine tošt äjita velgsanoita.

Venäkel't i vepsän kel't kävutadas tobjimalaz eri azjoiš (kc. 4.1.4). Vepsän kel' om kodin i vepsläižen külän kel'. Venäkel' om opendus, valdkundan da mez'kundan kel'. Nügüd venän kel' om mugažo paksus vepsläižiden kodiden kel'. Aigemba usktihe, miše vepsäks vai toižel vähemišton kelel pagižend telustab venäkelen opendusele (kc. 4.1.7), mi äjal vähenzi pagižendad vepsän kelel ozutesikš školoiš. Kaik vepsän kelel pagižijad oma kaks'keližed i tadaba kut venän kel't muga i vepsän. Mugažo om äi mugomid, kudambad oma vepsläižed, no ei tekoi vepsän kel't. Nored vepsläižed oma paksumba venäkeližed, no om i toižid (kc. 4.1.3). Edel

---

ELDIA-oppindad kelen valičend kanzas ei olend oppidud, no kaikile om tetab, miše enamb niišpäi, ked hotkas tämbei pagižeba vepsäks oma vanhad ristitud (kc. 4.1.2).

**Kaks'keližut** vai sidä, miše mez' pagižeb hüvin kahtel erazvuiččel kelel, om muga hätken, kut vepsläižed i venälaižed oma elänuded ühtes tahos. Kelenvajehtand vepsäspäi venäha voi tehtas pit'kän, voz'sadoiden aigan, no hotkamba kelen vajehtand mäni sovetskijan aigan ühthižkundan vajehtandan ühtes. Vepsläižed küläd zavodiba kadoda, niid sauptihe i enamba lähttihe lidnoihe voinan jäl'ghe. Kaks'keližuden kosketusid nägub vepsän keles, no nece om vähän oppidud. Om kebnemb homaita venän kelen kosketusen vepsän kelen vaihištos.

**Vepsän kirjkelen** aigkeskustad om olnu kaks': ez'mäine oli ei pit'k 1930-vozil i nügüdlaižen voib lugeda 1980-voziden lopuspäi. Kirjkelen kehitoitand om olnu tärkταν vepsän kul'turan udessündutandan ladun. Tärged azj om vepsän kelen tedajiden opendand Petroskoiš i Piteriš. Vepsläižed tedištaba ut kirjkel't Kodima-lugendlehtesespäi da vepsänkeližes literaturaspäi, enamb om runoid da biblijan kändmižid.

Vepsän kelen da vepsläižiden oppindas om äi znamasižid vigoid. Kel'kontaktoiden kosketuz ei ole süväšti sel'genzoittud. Vepsläižiden keližen identitetad, sidä, mi om olda vepsläižen i vepsänkeližen, ei ole nikut oppidud. Ei ole tedoid siš, mittušť kel'valičendad vepsläižed tegeba jogapäiväižes elos: kus voib pagišta vepsäks, kus tariž venäks. Kut nored lidnalaižed vepsläižed pagižeba vepsäks vai pagižeba-ik? Mugažo ei ole tetab, kut pagižijad el'gendaba ut kirjkel't i otaba-ik muštho. Jäl'gmäižiden voziden oppind enamb kosketi Karjalan valdkundan vepsläižid, no tedoid tariž sada Vologdan i Piterin agjoiden vepsläižiden gruppoiš. Ližaks oliži tärged sel'genzoitta oppindas mez'polen kosketust vepsän kelen el'gendusehe: tägä ezitadud oppind andab mugoman kuvan, miše vepsän kel' om paksus "akoiden kel'".

### 3 Tedon keradandmetodad

EU-projektan oldes ELDIA:le tariž kaita personalized tedod. Kuzundanketoišpäi sadud tedoišpäi om heittud personalized tedod i nimilugetišed. Ühtnikoiden personalized tedod ei antkoi verhile. Ku miččed-ni palad pagištoitandaspäi paindas, nimed i toižed tutabikš tegijad tedod heittas. Pagižendan videokirjutand voidas kävutada oppindtegendas, i oppindtegijoile mehile tariž pidäda nene-žo personankaičijad sändod.

#### 3.1 Tedokeradandradon principad, anketküzünd i pagištoitand

Tedokeradandrad vepsläižiden eländtahoiš zavottihe 2011. Pagištoitandan täht valitihe mehid, kudambad lugiba ičtaze vepsläižikš i teziba vepsän kel't. Kuzundoppind tehtihe muga, miše vastusid andajad täutiba vepsänkeližid anketoid tedokeradandtegijoiden abunke. Venänkeližen gruppan pagištoitihe, a vastusid anketaha kirjuti kuzui mez'. Tedokeradandradon koordinirui tedodoktor Nina Zaiceva. Voi rata kelen, literaturan i istorijan institutan honusiš, neciš spasib institutan pämehele Irma Mulložele. Anketpagištoitandad küliš tegiba: Ol'ga Žukova, Nina Zaiceva, Natalija Anhimova, Ol'ga Mironova i Svetlana Pas'ukova. Personalized pagištoitandad i gruppoiden pagištoitandad tehtihe Petroskoiš kevz'kus v. 2011, necen radon ohjandajin oliba Nina Zaiceva i professor Riho Grünthal. Pagištoitandaha ühtni mugažo tedo-oppii Heini Karjalainen Suomespäi. Hän möhempa kirjuti paginad sanoil, rasšifru. Necen-žo radon tegi Ol'ga Zaiceva. Anketad täuttihe Podporožjan rajonan Vidlan küläs da lähembaižiš küliš, Karjalan valdkundas Šoutjärves i Kalages, muga-žo Petroskoi-lidnas.

Anketan kuzundoihe andoi vastusid 301 vepsläšt i 304 venäkelel pagižijad mes't. Oppindtegos kävutihe kaks' erilašt kuzundanketad: toine vähemištkelizele gruppale (vepsläižed), toine rindatuzgruppale (venäkeližed). Vähemištkelizen gruppan anketas oli 63 kuzundad, rindatuzgruppan anketoiš 47. Äjiden tehnižiden i toižiden problemoiden tagut anket oli vaumitud lujas möhä, sidä ei sand testiruida i se tegihe vastusiden andajile äjäl pit'k. Pagištoitandan tegijoiden i vastajiden andajiden taguiči kaik-se sai kerata tedoid.

Vähemištkeliziden anketas oli kuzundoid mugomiš azjoiš:

- vastusid andajan persontedo (igä, sündundtaho, openduz, professii)
- kut i kus vastusid andai om opendanu vepsän i venäkel't, miččel kelel hän pagižeb kanzas i heimolaižidenke
- kelenmaht (kut vastusid andai tedab vepsän, venän, anglijan i toižid kelid i kut hän kävutab niid ičeze elos, oz. kodiš, radol, irdal, laukas)



- mittuš mel't om vastusid andai vepsän i venän kelil pagizendas erasiden mehidenke i neniden keliden segoitamizes, mittuš mel't om erazvuiččiš keliš
- midä vastusid andai meletab vepsän kelen kävutandas ühthižkundan elos
- kut vastusid andai kävutab mediad i kul'turtegod (lehtesed, radio, TV, internet, kirjad, fil'mad i m.e.) i kirjutab tekstoid (kirjeižed, päivkirjad, SMS i m.e.) erzvuiččil kelil

Venänkeližen rindatuzgruppan anketoiš küzudihe mugomiš azjoiš:

- vastusid andajan persontedo (igä, sündundtaho, openduz, professii)
- mittuš kel't vastusid andai on opendanu kodiš i kävuti vanhembidenke, baboidenke i dedoidenke, ičeze akanke vai mužikanke
- mittuš kel't vastusid andai kävutab erasiš elon poliš (kodiš, radol, irdal i m.e.)
- midä vastusid andai meletab vepsän i venän keliden kävutamizes erazvuiččiden mehidenke i neniden keliden segoitamizes, mittuš mel't om vastusid andai venän i vepsän keliš, midä hän meletab erazvuiččiden keliden tarbhudes
- kut vastusid andai kävutab mediad i kul'turtegod (lehtesed, radio, TV, internet, kirjad, fil'mad i m.e.) i kirjutab tekstoid (kirjeižed, päivkirjad, SMS i m.e.) erazvuiččil kelil

Anketan ližaks oppindan täht pagištottihe enamb koumekümned vepsläšt. Keda-se pagištottihe üksin, no enamban keratud uks'igähižiš gruppoiš. Ližaks pagistoittihe kaks' venäkelišt gruppad, politižid zakontegijoid i median ezitajid. Pagištoidandan abul tahtoidihe sada süväližembid tedoid anketan küzundoiden temoiš. Angliankeližes raportas ezitadas katkelmusid vepsläižiš pagištoidandoišpäi teman sidomuses.

### 3.2 Tedo i vastusid andajad

Kaikid suremb pala (72,2 %) vepsläižiš vastusid andajišpäi oliba naižed. Norembas igägruppas (18–29) vastusid andajid oli vähemb kaiked, 40 mest (13,4 %). Toižiš igägruppoiš vastusid andajid oli ühteiččikš: igägruppas 30–49 oli 85 mest (28,4 %) i 50–64-voččes gruppas 89 mest (29,8 %). Vanhembas, enamb 65-voččes gruppas oli 85 vastusid andajad (28,4 %). Vastusid andajiden igä- i pol'jagamine ozutab ani hüvin ühthižen kuan vepsläižiš. Vepsläižiš ühtnikoišpäi enamb polel (58,8 %) oli keskeine opišton openduz i 27,2 %:l oli korgedopenduz. Suremb pala vastusiden andajišpäi (211) eläb Karjalan valdkundas, lopud Piterin agjas. Enamb vastusiden andajid Karjalas oli Kalagespäi, Šoutjärvespäi, Petroskoišpäi; Piterin agjas enamb anketoid täuttihe Vidlas i Kurbal.

---

Venäkeližiden rindatuzgruppas pol'jagamine oli mugoine-žo kut vepsläižil. No igägruppoišpäi enamb vastusid andajid oli igägruppas 30–49 (41,5 %). Venäkeližiden vastusid andajiden grupp oli kogonaižes noremb i läz kaikuččel toižel oli korgedependuz.

### 3.3 ELDIA-oppindan principad

ELDIA-projektas keratud tedod analiziruidihe planan mödhe, mitte oli tehtud professoran Anneli Sarhimaan (Mainz, Germanii) ohjandamižes. Toižin kut paksus äikelizuzoppindoiš, ELDIAs oppidihe vähemištkeliden elonväged kosketusiš ümbriolijoiden kelidenke. Sikš oppindas ottas homaitushe toižen azjan, miše nügüdaigaližed kel'vähemištod eläba i radab pagišten äjil kelil. Om tärged oppida vähemišton i enambišton keliden keskeižiden kosketusiden ližaks kogonaine keliden erazvuiččust, kudamb om necil tahol i ühthižkundas kävutandas. Tahtois sel'genzoitta äikelizuden kävutandad i sidä, oma-ik ne vähemištkeled kadondvarus olijad.

ELDIAan pätegend om tehta Evropalaine keliden elonvägibarometr (EuLaViBar). Barometr om kuti lad kebnäs arvostada vähemištkeliden elonvägen vai toižiden keliden olod. EuLaViBar tehtas kahtel etapal. Ezmäks om lugetud vähemištkelid koskebad barometrad (kc. lugu 5 neciš raportas). Toižel etapal äitedoline oppijiden grupp tegeb üleižen barometran üks'jaižiden analizoiden pohjal. Nece barometr anttas Evropas nevonidistole i paindas elokus 2013 ühtes EuLaViBar-käzikirjanke.

Tedištades keliden elonvägen ELDIA tagedase pit'kaha oppindtradicijah. ELDIAan oppindladhu oma anttud abud Joshua Fishmanin, Leena Hussin, Christopher Stroudin i Anna-Riitta Lindgrenin oppindtöd. ELDIA tagedase mugažo UNESCO raportoihe (2003, 2009), kudambad kuvazuba keliden elonvägen i kadondvarun. Ližaks EuLaViBarin tehtes ottas homaitushe kahten oppijan François Grinin i Miguel Strubelin idejoid kelen ekonomijaspäi.

## 4 ELDIAn oppindsatused

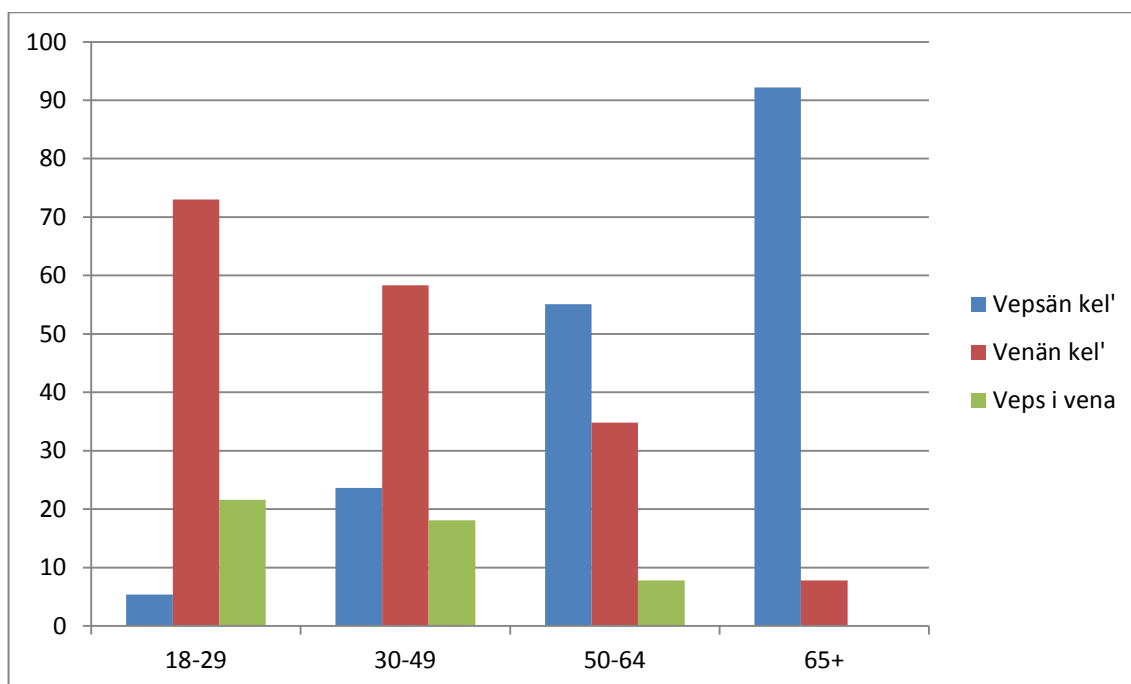
Tehtud ühtes ELDIA-oppindanke zakonoiden i median analizan satusid voib kacta venä- vai angliankeližes raportas adresadme eldia.org. Neciš raportas lühüdašti kacum vepsläižilpäi i venäkel'ižilpäi keratud oppindsatused.

### 4.1 Vepsän kelen kävutand

#### 4.1.1 Mamankel'

ELDIA-anketale vastusid andajad oliba valitud muga, miše läz kaik (95 %) el'genziba vepsän kel't. No heiden mamankeles ei olend aigemba tedoid. 298 vastusid andajišpäi, 60 % nimiti vepsän kelen mamankeleks. 56 % vastusid andajišpäi sanui venäkeles kut mamankeles. Vaiše ühten vepsän kelen lugeba mamankelen 44 % i vaiše ühten venäkelen 39,6 % vastusid andajišpäi. Vaiše 16,4 % nimiti kaks' mamankel't, vepsän i venän.

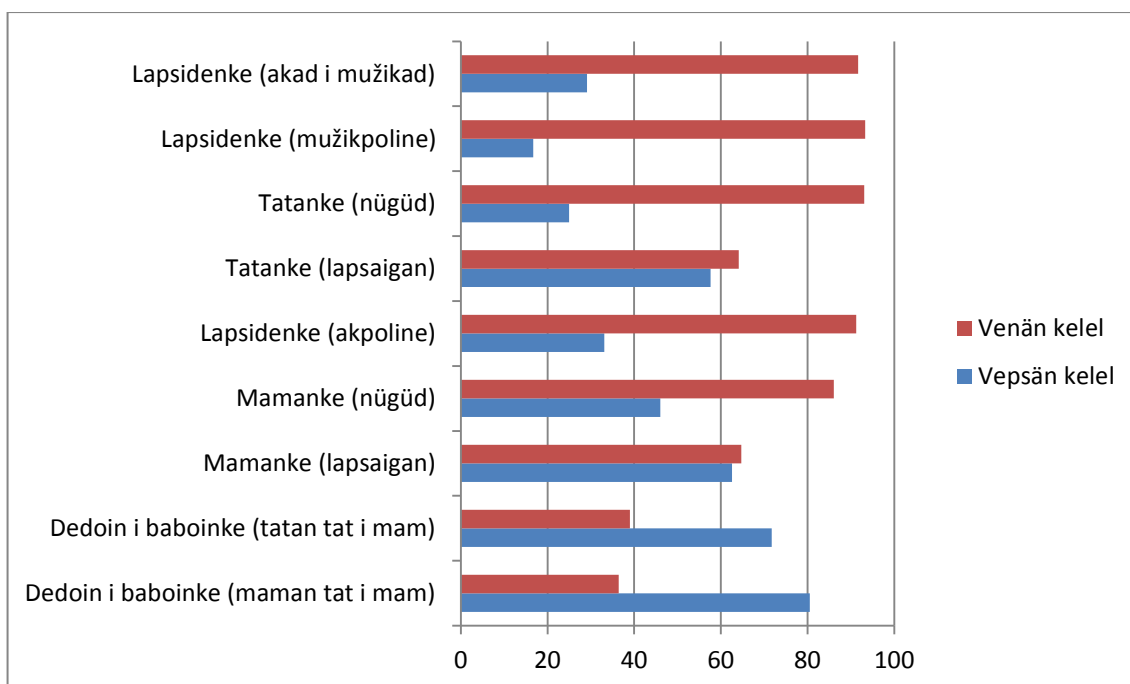
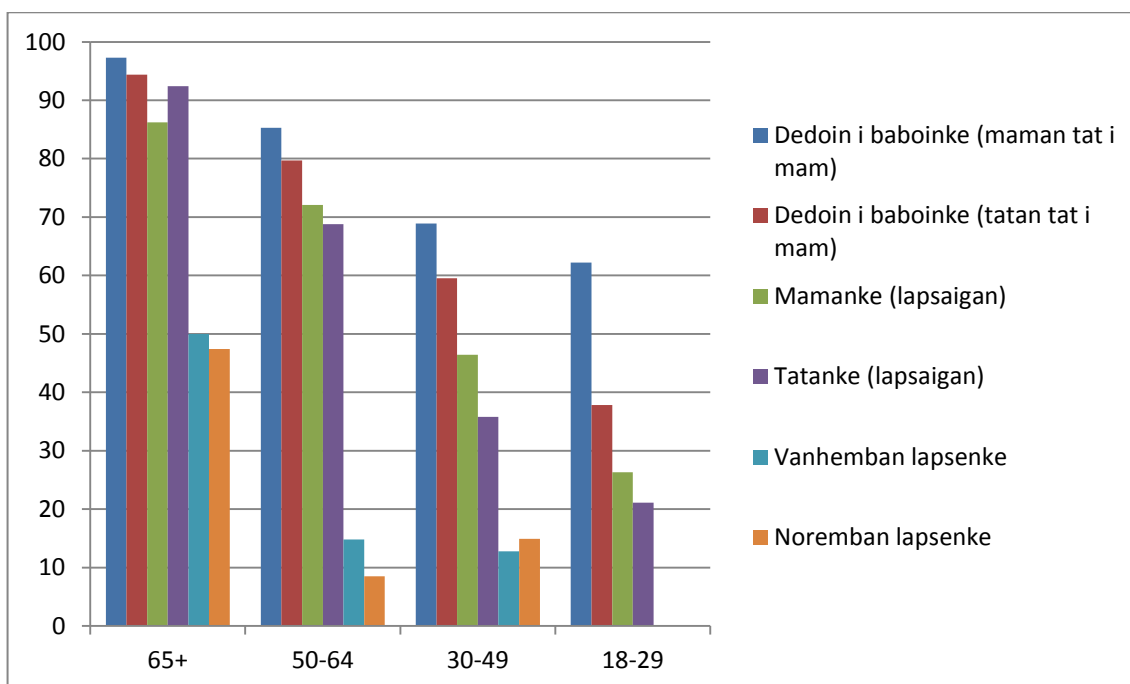
Kut aigembažiš oppindoiš i äjiden vepsläižiden tedoišpäi om tetab, mi vanhemb vepsläine om, se paremb hän tedab vepsän kel't i lugeb sidä mamankelen. ELDIA-materialoiš vepsän kel't tedajad mugažo paksumba nimitaba vepsän kel't mamankeleks. Niišpäi, ken nimiti vaiše vepsän mamankeleks, läz kaik (95,3 %) sanuiba, miše tedaba vepsän kel't lujas hüvin vai hüvin. Ned, ken vaiše venäkel't znamoičiba mamankeleks (49,1 %) sanuiba, miše el'gendaba vepsän kel't hüvin vai lujas hüvin. Kut nägub alahan anttud diagrammkuvvas enamb 90 % gruppas enamb 65 vot lugeba vaiše vepsän kelen mamankeleks. Kaikid norembas igägruppas vaiše 5,4 % lugeb vepsän kel't üks'jaižeks mamankeleks, a enamb 70 % znamoiči venäkel't üks'jaižeks mamankeleks.



#### 4.1.2 Kelen sirdand edembamäniijoile sugupol'vele

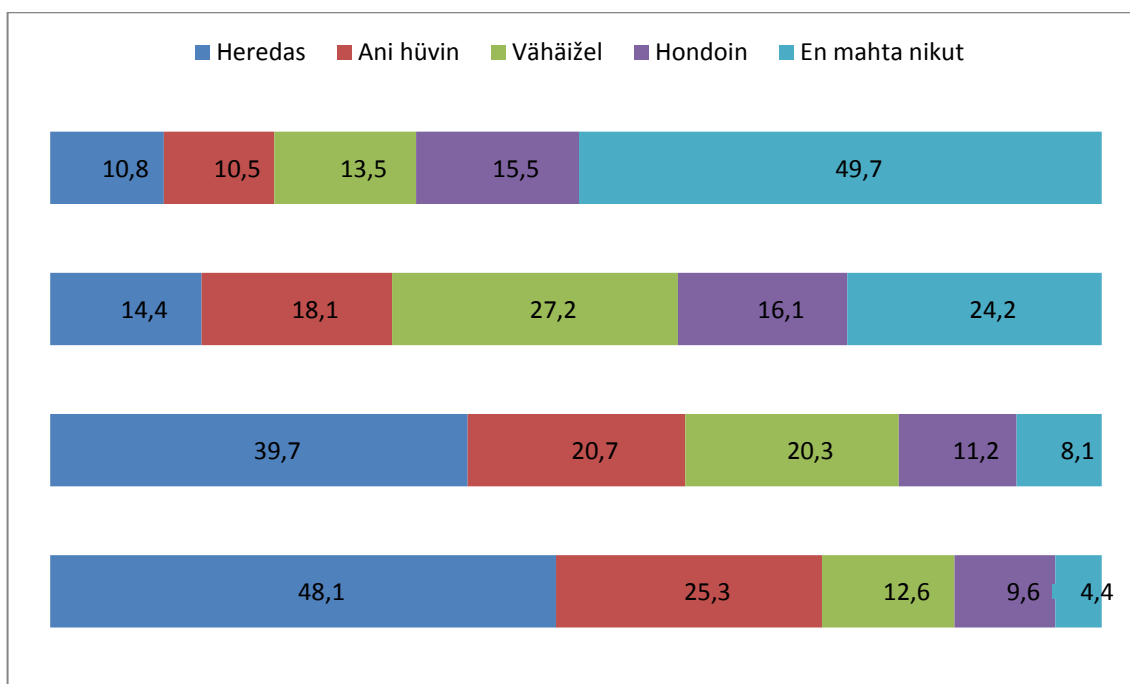
Kelen sirdand kanzas sugupol'vespäi toižehe om kaiked tärktemb tegend vähemištkelen kaičendan täht (oz. Fishman 1991; UNESCO 2003). Ku vähemištkeliziden kanzoiden lapsed ei opekoi kel't kodiš, paksumba voib olda muga, miše kel'ühthiž vajehtab kel't enambišton kel'he.

ELDIA-küzundamižehe ühtnijoiden 300 vepsläižen vastused ozutaba, miše vepsän kel't opetas jo harvoin kodiš. Kut nägub alemba andajiš diagramkuiš, vepsän kelen kävutand om vähenenu hotkas. Hüvin nägub vajehtuz kahten vanhemban igägruppan keskes, kut vepsän kelel pagištihe lapsidenke. Enamb 65-vočes gruppas läz pol't om pagižnu vepsäks ičeze lapsidenke, no 50–65-voččišpäi vaiše läz kaikutte kümnenz om pagižnu vepsän kelel lapsidenke. Gruppas 30–49 vot vähäižen suremb pala om pagižnu ičeze lapsidenke vepsäks. Kaikid norembas gruppas vaiše harvanaižel oli laps', sikš em voigoi oikti sanuda, ken norišpäi pagižeb vepsäks lapsenke.



### 4.1.3 Ičearvostadud kelen maht

Voden 2010 üleizen Venäman rahvahan lugetišen mödhe lüz 60 % nišpäi 5936:späi, ken nimiti ičtaze vepsläižeks, sanui, miše pagižeb vepsän keel. ELDIA-projektan anketale vastusid andajišpäi lüz kaik kut-se da tedaba vepsän kel't. Heišpäi enamb 60 % znamoiči, miše pagižeb vepsäks hüvin vai lujas hüvin, heredas. Kirjkel't tedab ei muga äi, lüz pol't vastusid andajišpäi nikut ei mahta kirjutada vepsäks, a nelländez' pala nikut ei voi lugeda vepsäks.



Enamb 65-vočes gruppas enamb 80 % sanui, miše el'gendab i pagižeb vepsäks kebnas. Ero 50–64-voččen gruppanke hüvin nägub, necen igägruppän südaines kelenmaht jagase, ozutesikš pagižendmahton polespäi vähemb koumandest palad sanui, miše pagižeb vepsäks kebnas, hotkas, toine koumandez hüvin, koumanz koumandez vähäižel i läz 10 % hondoin vai nikut. Kaikid noremb igägrupp (18–25-vočced) znamoiči ičeze vepsän kelen tedon parembaks, mi vanhemb, 30-49-vozne grupp, no nece tegihe sikš, miše kaikid norembas gruppas oliba valitud mehed, äjad vepsän kel't opendajad universitetas studentad i toižed specialistad.

Raportan mödhe venäkel' om vepsläižile kaikid vahvemb kel'. Ühesa kümnespäi vastusid andajispäi sanui, miše tedab venäkel't lujas hüvin, kut pagištes, muga i kirjutades. Ližaks küzutihe toižiden keliden tedos (anglian, germanian, suomen, francian keled). Tedištihe, miše 70 % tedab kut-se anglan kel't, paksumba vähäižel vai hondoin. Kaikutte videnz' mahtab pagišta suomen kelel. Toižid kelid vastusid andajad ei tednugoi.

#### 4.1.4 Kelen kävutand erasiš elon poliš (oblastiš)

Vepsän kel't kävutadas paksumba ei oficialižiš kosketusiš. Paksumba kaikid vepsäks pagištas ičižidenke (40,9 % kaiken aigan vai paksus), kodiš (38,4 % kaiken aigan vai paksus), sebranikoidenke (30,3 % kaiken aigan vai paksus) i susedoidenke (30,2 % kaiken aigan vai paksus). Oficialižes ümbrištos, tahos (jumalanpert', kirjišt i valdmehišt) 90 % vastusid andajispäi nikonz ei pagiškoi vepsäks.

Vepsläižed vastusid andajad kävutaba venäkel't enamban, mi vepsän kel't kaikiš elon poliš. Lüz 90 % ühtnikoišpäi kävutab venäkel't kaikiš nimitadud azjoiš. Ozutesikš kodiš 88,1 % kaiken pagižeb venäks.

Vastusid andajil mugažo küzutihe, kus pidaiži kävutada vepsän kel't kundaližes elos. Kaikid surembal palal vastusid andajišpäi oli mel'pido, miše vepsän kel't pidaiži kävutada openduses (90,1 %)i televidenjas (TV:s) (88,9 %). Mugažo elon oblastid kus vepsän kel't pidaiži kävutada oma internet (52,2 %) i bol'nicad (45,1 %). Sur' pala (62,3 %) ei voind sanuda pidäiži-ik vepsän kel't kävutada parlamentas. Ližaks 42,1 % andoi vastusen, miše heiden melen mödhe vepsän kel't ei tariž kävutada sudas i 40,3 % meletab, miše sidä ei tariž kävutada policijan azjoiš. Enamb pol't vastusid andajišpäi om sidä mel't, miše ei tariž kävutada vepsän kel't oficialižiš oblastiš vai azjoiš. Vastusišpäi nägub, miše vepsän kelen kävutandad pidädas tärkthan niiš elon poliš, miččiš sidä jo kävutadas. Vastused voib el'geta mugažo ninga, miše kelen kävutand officialižiš sijoiš, azjoiš om ani veraz, tundmatoi meletuz vepsläižile.

Venälaižen rindatuzgruppan melen mödhe vepsän kelen kävutand ei ole tärged toižis azjoiš, vaiše openduses i TV:s. Toižiden mel'pidoiden mödhe vepsän kelen kävutand ei ole tarbhaine, erased venälaižed ei voinugoi antta vastust neciš azjas.

Sur' pala (75,2 %) vepsläižiš vastusid andajišpäi sanui, miše vepsän kelel om jüged pagišta erasiš elon oblastiš. Mugomikš oblastikš nimitihe politikan, tehnikan, ekonomikan i oficialižed azjad. Äjad johtutiba, miše vepsän keles ei täudu vaihišt neniš oblastiš vai hö ei tekoi ut vaihišt.

#### 4.1.5 Keled i radelo

Venäkelen tedo om ani tärged radbiržal kut vepsläižiden, muga i venälaižiden vastusid andajiden melen mödhe. Venäkelen tedon lugeba kaikid tarkembaks ez'mäižen radon löudamižes kut vepsläižed, muga i venäkeližed vastusid andajad. Venälaižil oli enamb pessimistižid vastusid sille küzundale, abutab-ik venäkelen tedo kut mamankelen korktemban paukan sades radbiržal.

Vepsän kelel ei nähtud surt arvod radbiržal. Enamb pol't vepsläižiš vastusid andajišpäi oli erazvuittuš mel't siš, abutab-ik vepsän kel' paremban paukan sades, radsijan vajehtades, radsijan korktembale pordhale libudes vai ez'mäižen radsijan löudamižes. Necen voib el'geta muga, miše äjile vepsläižile om jüged meletada vepsän kelen kävutandas rados, sikš ku enamb koumandest palad vastusid andajišpäi ei sanund nenile küzundoile nimidä. Toižin meletaba vaiše ned, kenen rad kut-se om sidotud vepsän kelenke: žurnalistad, opendajad, tedomehed, üläopenikad. Venäkeližes rindatuzgrupaspäi enamb 60 % ei voind sanuda, abutab-ik vepsän kelen tedo radbiržal. Ned, kudambil oli ičeze meletusid, sanuiba, miše vepsän kel' ei abuta radelos.

Anglian kelen tedo om ani tarbhaine radelos, muga sanuiba ned, ked andoiba vastusen küzundaha. Vepsläižispäi 127 mest ei andand vastust anglian kelen znamoičendas radelos. Lopuišpäi vaiše erasil oli mel'pido, miše anglian kelen tedo om tarbhaine. Venäkelžiš vastusid andajišpäi suremb pala arvosti anglian kelen znamoičendad, i heišpäi suremb pala lugeb sidä tärktan radbiržal.

#### 4.1.6 Hol't pidänd keles

Vepsän keles pidädas hol't vepsläižel vägel, a venäkel't kaitas i kehitoittas valdkundan korktusel. Suremb pala vepsläižispäi tezi, miše om mugoižid mehid vai institutoid, ked pidäba hol't vepsän keles. Paksumba vastusid andajad johtutiba Nina Zaicevad i Zinaida Strogal'sčikuvad. Tarkembikš institutoikš nimitihe paksumba Karjalan tedokeskuz i Petroskoin universitet. Ližaks pidetihe tarbhaižin media, TV- i radioreportažad; mugažo paksus johtutihe Kodima-lehtez. Völ suremb pala vepsläižispäi (84,6 %) tezi, miše venäkeles pidetas hol't. Tärktembikš nimitihe openduzsistem i kogonalaz valdkundan.

Venänkelžiš vastusid andajišpäi 31,5 % tezi, miše vepsän keles pidetas hol't. Hö nimitiba paksus nenid-žo mehid i institutoid, miččid iče vepsläižed pidäba tärktembin.

Enamb pol't vepsläižiš vastusid andajišpäi (59,8 %) meleti, miše om puhtaz vepsän kel'. Erased lugiba puhthaks keleks kirjel't, no äjiš komentarijoiš om sanutud, miše puhthal vepsän kelel pagižeba vanhad mehed küliš, enamban akad. Voib olda sen täht kaikutte videnz' (19,1 %) meletab, miše ei pida kehitoitta vepsän kel't muga, miše se kožuiži kaikiden eloazjoiden, oblastiden täht. 38,5 % ei voidn sanuda, om-ik vepsän kelen kehitoitand tarbhaine. Mi korktemba oli opendanus vastusid andai, se tarbhaižembaks hän pidi vepsän kelen kehitoitandad.

#### 4.1.7 Kelen kävutandan tugi i kel'dänd

Vepsläižil vastusid andajil küzutihe, oli-ik heiden kazvatajile kel'tüd kävutada vepsän kel't lapsidenke. Vaiše 10 % kahten vanhemban igägruppan ezitajad sanuiba, miše muga oli. Kaiken-se om tetab, miše sovetskijan aigan oli muga, miše lapsid kel'tihe enamban školas pagišta vähemištkelel (kc. oz. Grünthal 2007: 90). Nevond ei pagišta vepsäks paksumba oli sanutud kohtha lapsile, ei kazvatajiden abul. 28,1 % vastusid andajišpäi sanui, miše kuli jäl'gmäižel aigal mel'pidoid siš, pidab-ik pagišta lapsidenke vepsäks. Mel'pidod oliba kut pozitivižed, muga i negativižed.

Vepsläižiden kazvatajišpäi koume nel'l'aspäi (75,3 %) oli tugenu lapsid, abutanu lapsile vepsän kelen kävutandas. Mugažo suremb pala 89 % oli sanu taged, abud venäkelel pagižendas. No vastusid andajad ičeze lapsile ei abutagoi vepsän kelen kävutandas: 59,5 % sanui, miše hö ei pangoi väged kävutamha i opendamha lapsid pagišta vepsäks. Paksus meletadas, miše vepsän



kelen opendamine i kävutand telustab lapsele hüvin teta venäkel't. Nugüdlaižen oppindtön mödhe nece ei ole muga, ühtel aigal kahten kelen opendamine abutab lapsele kehitoittas.

Venäkeline rindatuzgrupp sanui pozitivizesti vepsän kelen opendamižes. Konz küzutihe, pidab-ik kaikile lapsile opeta mamankel't školas, 89,9 % sanui "ka". Konz küzutihe, om-ik vepsän kelen opendamine vepsläižile lapsile tärged, 70 % meletiba, miše om. 80 % sanui, miše karjalan kelen opendamine mugažo om tärged.

#### 4.1.8 Kel'kosketused

Vepsläižile vastusid andajile ezitiba erazvuiččid mel'pidoid vepsän keles i sen kävutandas. Äjiden vastusid andajiden melen mödhe vepsäks pagižijad segoitaba vepsän i venäkel't paginas ("ka" 42,8 %, "ei" 22,4 %). Äjad meletaba, miše nece ei ole hüvä. Keliden segoitand ei ozuta hüväd keliden tedod, muga meletab 49 %. Äjad sanuiba, miše keliden segoitand ei ole sidotud ristitud opendusinke i igänke. Ani sur' pala vastusid andajispäi (88,7 %) oli sidä mel't, miše vanhad ristitud pagižeba vepsän kelel oikti. Kaiken-se äjad vastusid andajad tahtoiziba, miše vepsäks pagižiziba kaikigäižed ristitud.

Vepsläižed vastusid andajad pozitivizesti kacuba ičeze rahvahaze, konz küzutihe, om-ik kebn tundištadas vepsläiženke, löuta sebranikoid, tehta ühthišt radod, olda ühtes joudajal aigal. Surele palale vastusid andajispäi oli jüged sanuda, om-ik kebn vepsläiženke naida vai mända mehele hänen taga.

Konz vastusid andajad pakitihe meletada i sanuda vepsän kelen tulebas aigas, äjad kacuhtiba neche pessimistižesti. 36,9 % meletab, miše kümnes vodes päliči vepsän kel't kävutaškatas vähemba, mi nügüd. Ližaks äjile oli juged antta vastusen neche küzundaha. 15,8 % sanui, miše vepsän kel't kävutaškatas tulebas aigas enamban, mi nügüd. Anglian i venäkelen tulebaha aigaha kactas optimizmanke: 79,3 % meletab, miše kümnes vodes päliči venäkel't kävutaškatas enamban, anglian keles muga meleti 68,1 %.

Keliden tulebas aigas küzutihe i venälaižes rindatuzgruppas. Hö meletaba anglian kelen vahvas tulebas aigas völ enamban, mi vepsläižed (84,3 % sanui, miše kelen kävutand ližadub), venäkelen tulebas aigas meletaba mugažo, kut vepsläižed (76,7 %). A vepsän kelen tulebas aigas suremb pala (61 %) venälaižišpäi ei voidn sanuda.

Konz pakitihe arvostada vepsän, anglian i venäkel't erazvuiččil vastparoil (čoma – ruma, nügüd'aigaline – veronmugoine), vepsläižed nimitiba venäkel't vägekahaks i dinamižeks keleks. Vastusid andajad lugeba vepsän kel't pehmdembaks, akanvägesižembaks i veronmugoižembaks, mi venäkel'. Mugažo venäkeližid vastusid andajid pakitihe arvostelda keliden eričusid. Äjad znamoičiba venäkelen vaiše pozitivizid eričusid, no vepsläižed arvostiba venäkel't völ pozitivizemba, mi venälaižed (ozutesikš intelligentine venäkel't nimitiba 75,1 %

vepsläšt, a venälaižišpäi 54,2 %). Venälaižed paksumba ei voinugoi arvostada vepsän kel't, no suremb pala nimitatud karakteristikoišpäi oli pozitiveine. Sel'ged mel'pido venälaižil oli mugoine, miše vepsän kel' om veronmugoine, tradicionaline (47,7 %). Venälaižil oli pozitiveine mel'pido anglian keles, a äjad vepsläižed ei anttud vastusid anglian kel't koskebile küzundoile.

## 4.2 Zakonoiden tegend

ELDIA-küzundoil tahtoidihe sel'genzoitta mugažo, tedaba-ik vepsän kelel pagižijad i venäkeline rindatuzgrupp kelid koskijoid zakonoid i voib-ik kelen kävutandad reguliruida zakonoiden abul. 62 % vepsläižišpäi sanui, miše Venäman zakonad kut-se tudedaba vepsän kel't. Vastusid andajiden komentarijad ozutiba, miše äjad ei tekoii zakonoid, vaiše meletaba niiden olendas sikš, ku vepsän kelel voib ozutesikš pästta lugendlehtesen i kirjoid i sidä voib opeta školas i universitetas. Ne erased, ked tedaba zakonad, sanuba, miše kävutandas zakonoil ei ole znamoičendad, ned vähä midä tehtas vepsän kelen olon parembzoituses. Vaiše procent vastusid andajišpäi voi nimitada zakonad, kudambad tudedaba vepsän kel't. Ližaks läz 40 % ei tetud hüvin vastustaba-ik Venäman zakonad kelen kävutandad. Venälaižes rindatuzgruppas enamb pol't ei tedand, om-ik vepsän kel't tudedajid zakonoid i läz pol' ei voind sanuda, om-ik zakonoid, miččed kel'däba vepsän kelen kävutandad.

Läz pol't kut vepsläižišpäi (49,6 %), muga i venälaižišpäi (43,5 %) meleti, miše Venäman zakonad tudedaba äjiden keliden kävutandad. Vepsläižiden sur' pala (55,8 %) oli sidä mel't, miše Venämas ühteiččikš kactas erazvuiččihe kelihe i niil pagižijoihe. Venälaižišpäi sur' pala ei tedand, mittuš vastust antta. Vepsläižiden vastusid andajiden keskes oli ani äi niid, ked meletaba, miše Venämas ei pidägoi erazvuiččid kelid i niil pagižijoid ühtenarvoižikš. Vepsläižišpäi muga meleti 27,6 %, venälaižišpäi 17,9 %.

Vaiše erased vepsläižišpäi (2,7 %) i venälaižišpäi (13,7 %) meletiba, miše om zakonoid, kudambad tudedaba erazvuiččiden keliden kävutandad radbiržal. Vepsläižišpäi 40 % meleti, miše mugoižid zakonoid ei ole, venälaižišpäi suremb pala ei tedand, kut antta vastust neche küzundaha.

Vastusid andajad ei usknugoi, miše kel'zakonad om kätud vepsäks. Vaiše 3,4 % meleti, miše kändmižed om. Niid, ked ei tednugoi, mugažo oli äi, 43,2 %.

Läz pol't vepsläižišpäi (46,5 %) ei tedand oikti om-ik zakonoid vepsänkeližes školopenduses. No enamb pol't (56,5 %) tezi, miše oma zakonad, miččiden pohjal opetas vepsän kel't školas openduzpredmetan. Venälaižišpäi vastusid andajišpäi suremb pala (66 %) ei tedand, om-ik vepsän kelen opendamišt koskijoid zakonoid.

### 4.3 Media

Vepsläižed kävutadas tobjimalaz venäkelišt mediad, sikš ku vepsänkeližid taričusid om lujas vähä. Vepsänkeližes mediaspäi kävutadas lugendlehtest, TV:d, i radiod. Tärktemban median om Kodima-lugendlehtez, kudambad lugeb 61,1 % vepsläižišpäi hot' erašti. 32,9 % sanui, miše lugeb lehtest kaikuččen kun. Láz 60 % kacub erašti vepsänkeližid TV-peredačoid i láz pol't kundleb erašti vepsänkeližid radiopaginoid. Vepsänkeližile koncertoile käveli láz 60 % vastusid andajišpäi, láz 40 % erašti lugi vepsänkeližid kirjoid i kacui fil'moid. Toižen median (internet, SMS, elektronine počt) kävutandad vepsän kelel oli ani vähä. Sen sijas vepsläižed kävutaba venäkelišt mediad severdan-žo kut venälaine rindatuzgrupp. No vepsläižes vanhemban igän gruppas ut mediad kävutihe vähemba.

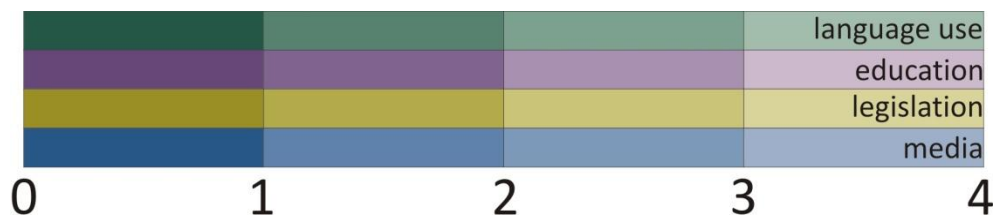
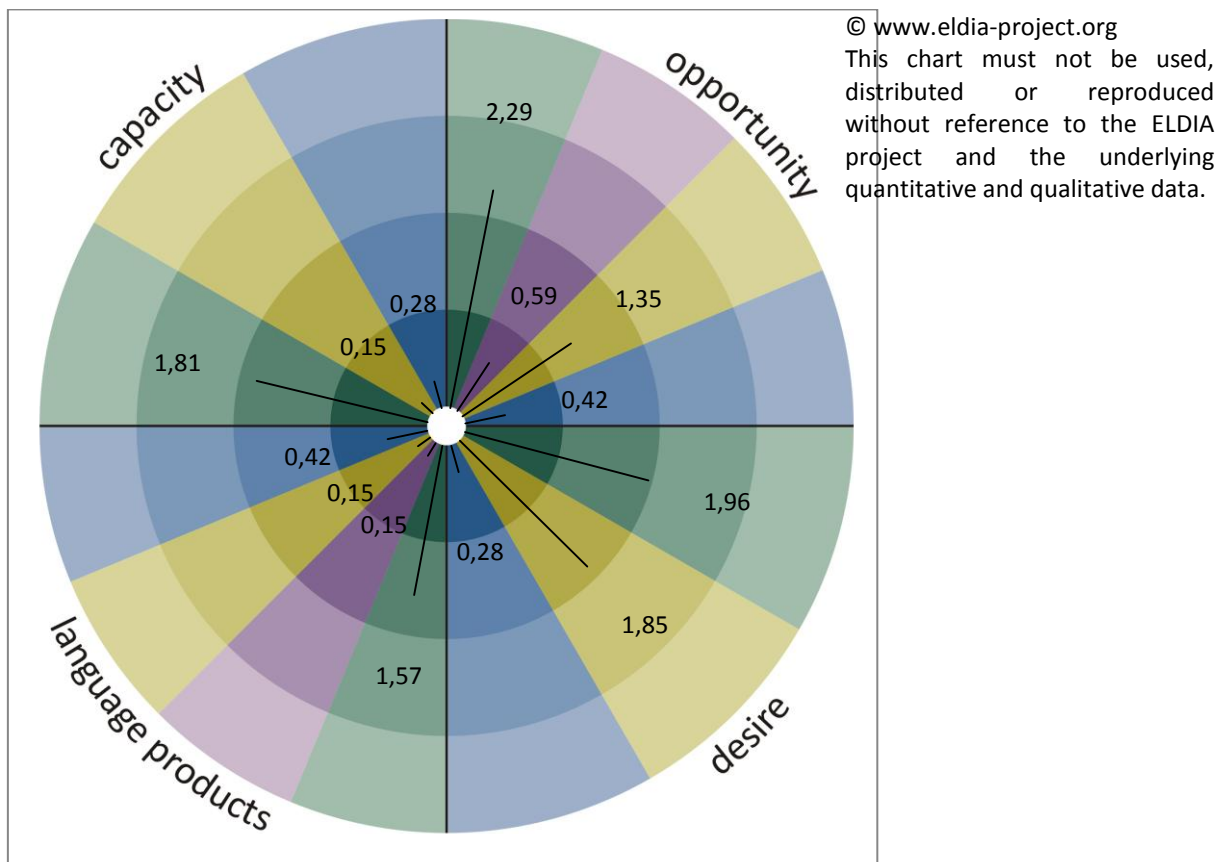
Vepsläižil vastusid andajil küzutihe mugažo, miččid tekstoid hö iče kirjutaba i ezitaba vepsäks. Paksumba oli vastuz: erašti pajatan pajoid vepsäks, muga sanui 53,3 %. Lugleb än'heze runoid 39,1 %. Vaiše 16,4 % vepsläižišpäi erašti kirjuteleb kirjeižid vepsäks. Venäkelel vepsläižed kirjutaba i ezitaba erazvuiččid tekstoid äjal paksumba.

### 4.4 Openduz

Aigemba 1900-voz'sadal vepsän kel't opetihe kodiš, oficialižel openduzsistemal ei olend znamoičendad kelen opendamizes. Školan painastuz vepsän kelen kävutandaha oli enamb negativine, kut aigemba oli sanutud. Vepsän kelen opendust ei olend, vaiše 1930-vozil ani lühüdan aigan vepsän kel' oli školoiš, i jäl'ges 1990-vozil sidä udes zavottihe opeta školas. Vepsänkeližiš vastusid andajišpäi 87,5 % om opendanu kel't kodiš. 6 % openzi vepsän kel't školas vai toižes openduzsijas, ei kodiš. Lopud oliba opendanuded kut kodiš, muga i erazvuiččiš openduzformiš. Norembas igägruppas oli mugažo niid, kel oliba ei süväd, a vaiše pindaližed kelen tedod. Sikš ku kelen opendamine kodiš oli kävutadud lujas harvoin, opendusen rol' vepsän kelen revitalizacijan, udessündutamizen polespäi om tehnuš tärktembaks.

## 5 Vepsän kelen elonvägibarometr

Neciš palas lühüdašti ezitadas barometr, mitte ozutab vepsän kelen olod. Lugijad, kelle om melentartušš voib löuta süvembid tedoid angliankeližes raportiš. ELDIA tahtoib panda homaitushe, miše barometr ei ozuta vepsän kelen situacijan, sen znamoičend om ezitada tundmused siš, miččin näguihe ELDIA-oppindsatusiš kelenkävutandan, zakontegendan i opendusen azjad.



### Lugud Kuva

- 0 Kel't ei kävutagoi, kaita vai tugeta: se om kovas kadondvarus.
- 1 Näguba sel'ktad znamad, miše kel' om kovas kadondvarus.
- 2 Znamad ozutaba sihe, miše kel'vajehtand mäneb vai edahaks om sirdnus.
- 3 Om znamoid siš, miše kel't tugetas vai kuverdas-se kävutadas i kaitas.
- 4 Kel't kävutadas i tugetas. Kelen olo om vahv.

Diagrammkuvvas vihand muju ozutab kelen kävutandad, fiolet opendust, pakuine zakonad i sinine mediad. Mi muzavamb muju om i mi lähemba lugud oma nol'aha, se hondombad olod oma ozutadud oblastiš.

Barometraspäi võib nägištada, miše ELDIA-analizan mödhe vepsän kelen olod kaikiš oppindaha valitud oblastiš luguil oma vähemba kaht. Nece znamoičeb, miše vepsän kelen situacijas kel'vajehtand mäneb vai om edahaks sirdnus. Toine oppindsatuz i mehiden lugetišen satused ozutaba necen-žo. Oppindoblastiden keskes om eroid: parembad lugud barometras oma *desire* 'taht'- oblastiš, miččes ozutaba oppindaha ühtnenuziden vepsläižiden tahtod kävutada ičeze kel't, mugažo kacundad i tundmused neche polhe. *Language products* 'kelen satused' sai vähemb kaiked lugud völ sikš, miše vepsän kel't ei kävutagoi kut openduzkel' školos, mugažo ei opekoi toižin, vepsänkelišt mediad om vähän i sidä ei kävutagoi muga äjan. Mugažo ei ole zakonoiden vepsänkeližid kändmusid.

Süvembid tedoid barometras võib lugeda angliankeližes raportiš.

---

## 6 Ühthevedo

ELDIA-oppindan tärktemban satusen om sadud uded tedod zakonazjoiš, medias i sen kävutandas, mugažo vepsän kelen kävutandas. Oppind vahvištoitab kuan siš, miše vepsän kel' enamb ei sirtte kanzas sugupolvespäi toižehe. Situacii om vajehtanus äjal erasiden sugupolviden aigan. Nügüd suremb pala vepsläižiš kazvatajišpäi pagižeb ičeze lapsidenke vaiše venäks. Suremb pala kävutab vaiše venäkel't mugažo vellidenke, sizaridenke i ičeze akanke vai mužikanke. Vepsän kel't kaiken-se ei opekoi kodin seiniden taga, školos. Suremb pala 87,5 % vastusid andajiš oli openu vepsän kel't vaiše kodiš.

Vepsläižed kacuba ičeze kel'he i sel pagižjoihe pozitivizesti, no suremb pala ei usko, miše vepsän kelen olod parembzuba tulebas aigas. Heiden melen mödhe venän i anglan keliden znamoičend kazvab. Venäkel't lujas arvostadas, enamban radbiržan azjoiden täht.

## 7 Nevondad

Nene nevondad om anttud vepsän kelen oloiden oppindan satusiden pohjal. Nügüd'aigan oloiden analiz i satused, kudambad oma sadud ELDIA-projektan tehtes, andaba tedod, midä tarbiž tehta vepsän kelen tugemižes i kaičemižes. Nece oppind, kudambaha ühtni koume sadad vepsläšt, ozuti, miše nügüd vepsän kel't kävutadas vaiše erasiš azjoiš, i kelel pagižijoid tegihe vähemb kahtes-koumes voz'kümnes.

Anttud nevondad ozutaba sidä, midä pidab tehta vepsän kelen pagižendan tugemižes i hargnemižes nügüd'aigaližes elos. Ottes homaitushe, miše anttud lugetiž vaiše nevob tegendad i tomotab tureda vepsän kelen kävutandad pit'käksi aigaks, neniden tegoiden rahoituses, dengoiden tureduses tägä ei linne paginad. No satusiden täht tarbiž kut valdkundaline, muga i personaline rahoituz (dengabu).

### Vepsän kelen opendamizen tugi

1. Pidab tarkemba kacta vepsän kelen opendusehe penile lapsile. Üks' päproblemoišpäi vepsän kelel pagižijoil om se, miše lapsed enamba ei opekoiš pagižmaha vepsän kelel kodiš, kanzas. Siš voiba hüvin abutada kel'pezad, ei sured gruppad, kus lapsed i opendajad pagižeba ičeze keskes vepsän kelel. Ližaks voib tehta kursad, miše süveneda kel'he i kel'lagerid kanzoiden täht.
2. Vepsän kel't opetas laps'voziš. Sen jäl'ghe tarbiž tehta školopendusen vepsän kelel. Pidab, miše vepsän kel' oli ei vaiše kut üks' predmet, no i toižiden predmetoiden openduz oliži vepsän kelel, voib olda ne predmetad, miččiš ei ole muga äi kirjutest.
3. Miše vepsän i karjalan keliden openduz oliži satusekaz, tarbiž tehta Karjalas päivkodiden kaks' tipad. (a) Kaks'keližed päivkodid, kus rindati kävutadas venän i karjalan keled vai venän i vepsän keled. (b) Karjalaized vai vepsläižed kel'pezad, kus kaik tegod oližiba karjalan vai vepsän kelel.
4. Vepsän kelen openduz zavodihe Piterin agjan školoiš. Äjad vepsläižed lapsed, kudambad opendase Vidlan školos voiziba rindati opetas vepsän kelel, ku oliži mugoine voimuz.
5. Vepsän kelen openduz laps'aigas mäneškandeb paremba, ku linneb tehtud opendajiden openduz. Sit' tarkemba tarbiž kacta opendajiden pagižendmahtoho, openduzmetodoihe.

### Vepsän kelen kävutandan tugi

6. Tarbiž tureda erazvuiččed tegod vepsän kelel aigvoččiden i lapsiden täht, miše ühtenzoitta vepsän kelel pagižijoid ristituid. Vepsän kelel mänijad tegod abutaba

paremba pagišta kelel niile, ken hondomba pagižeb, sada heiden passivižed tedod aktivižehe pagižendaha. Ühthižed tegod abutaba opeta kel't i ozutaba kelen uzid formid. Tarbiž kucta norištod sinnä, kus äjan pagištas vepsän kelel.

7. Nevom tehta mugomid tegoid, projektoid, kudambad käraudaba norištod vepsän kel'he, linneba melentartuižed norile mehile. Norišton kul'tur, ozutesikš muzik, vändod, fil'mad vepsän kelel oma tärkta kelen kul'turižen elon täht.
8. Vepsän kelel kommunikacijan (pagižendan) kazvandan täht tarbiž tehta internet-lehtpoled i pagižendforumad.
9. Vepsän kelen kursad Internetas aigvoččiden täht voiba kehitoitta ühtnikoiden pagižendmahtod.

#### **Vepsän kelen oloiden i tetabusen vahvištand**

10. Tarbiž tehta uded audio-materialad, miše kel' kuluiži, ku niken jo ei pagižeskande sil. Radiopaginad i muzik vepsän kelel voiba tehta kelen audioavaruden.
11. Oliži hüvä, miše Karjalan valdkundan openduzministerstvas radaižiba vepsän i karjalan keliden tundijad i andaižiba tused keliden opendusehe i kävutandaha.
12. Karjalan i vepsän keled voiba olda Karjalan Valdkundan brendan, znanan. Nene keled voiži paksumba kävutada erazvuiččiden tedotusiden, nimiden kirjutades. Tahoiden nimed matknevondištos mugažo voiži kirjutada karjalan i vepsän kelil.
13. Bizneskampanijoile nevodas tehta Venäman öbokan brendan, kirjutades vepsän / vai karjalan keles ičeze internetsaitoil vai bukletoiš. Sijaližiden keliden tutabuz bohatoitab necen tahon kuvad i voib ližata turistoiden tulendad.
14. Tariž, miše lapsiden keskused, sündundpertid i päivkodid andaižiba tarbhaižid tedoid vepsän i venän keliden paralleližen opendusen hüvüdes i abutaižiba lapsiden kaks'keližes kazvandas.
15. Baltianmeren-suomalaižiden keliden i kul'turan keskuks Petroskoiš voiži ühtenzoitta erasid gruppoid i mehid. Se voib tehtas päsižaks, kus mäneškandeb tegoid.
16. Vepsänkeližiden kirjoiden levitamine i toižiden kirjoiden tulend kirjlaukoihe abutaba tehtas tutabikš i sada niid.

#### **Vepsän kel't koskijad zakonad**

17. Venämas Zakon vähäluguižiden rahvahiden tugemižes i Karjalan valdkundan zakon karjalan, vepsän i suomen keliden tugemižes koskeb i vepsän kel't. Zakonan kävutand



oliži satusekahamb, ku oliži erine azjmehišť, kudamb kacuiži i pidi hol't vähäluguižen rahvahan oiktusiden oloiš i kaičendas.

### **Nevondad Karjalan valdkundan tele- i lehtezmehišťole karjalan i vepsän keliden tuges**

18. Üksjaižen vepsläižen Kodima-lugendlehtesen kirjutesed andaba hüvän pohjan pagižendale i diskutiruindale Internetas. On-lain kirjutesed voižiba antta voimusid lugijoile jätta kommentarijoid i diskutiruida.
19. Vepsän kel' radios i TV:s vahvištoitab sen kundaližen imidžan, kuan. Vanhad radiopaginad i teleozutesed voiži ozutada udes. Tariž tehta männuziden radiopaginoiden i teleozutesiden avonaine Internet-arhiv.
20. Kut elektronized, muga i paindud lehtištod abutaba tehta kelen kävutandan uzid oblastid, miččed eläškandeba nügüd'aigaližes lidnaližes ümbrištos. Äjäd lugijad eläba lidnoiš, kus elo om toine, se eroneb veronmugoižespäi, külälaižespäi. TV, radio i lugendlehtesed andaba uzid voimusid kelen kävutandas pagižijoiden täht.
21. TV:le, radiole i lehtesile tarbiž veda karjalan i vepsän keled rahvazkeskeižehe kontekstaha. Kut toižed baltianmeren-suomalaižed keled karjalan i vepsän kelil om äi ühthišt toižiden Venäman vähäluguižiden kelidenke, erazvuiččiden suomalaiž-ugrilaižiden kelidenke i Jevropan rahvahidenke. Ühtes polespäi leved kacmine avaidab midä-ni ut karjalan i vepsän keliden nügüd'aigaližiš oloiš, toižes polespäi se vägenzoitab rahvahan ičetundmust, abutab sada uzid idejoid toižil vähäluguižil kel'kundoil. TV:n, radion i lehtesiden radnikad mugažo voiba sada uzid idejoid toižiden kel'kundoiden kollegoišpäi.
22. Todesižed tedod kelen i zakonoiden oloiš tariž antta TV:s, radios i lehtesiš sel'ktas formas. Pidab starinoitta lugijoile zakonoiden vajehtesen polhe. Karjalan i vepsän keliden socialine rol' lendab arvostandad nenihe kelihe i erižiden pagižijoiden kelen ičetundmusehe. Mugomad temad, kut ristituiden, kanzoiden gruppoiden äikeližuz, kelen udessündutamine, kelen sirdand i lapsiden kel'openduz, oma lujas tärtkad temad.
23. Pätoimitajile pidab oigeta lehtezmehiden meletused sihe, kut kirjutesed painastaba karjalan i vepsän keliden nügüd'aigaližen i tulijan azjan el'gendusehe.
24. TV:l, radiol i lehtesil om sur' vastusenpidänd kelen sirdandan i kaičendan tuges. Nügüd'aigal karjalan i vepsän keled ei sirtkoiš toižele sugupol'vele. Karjalan- i vepsänkeližele TV:le, radiole i lugendlehtesile pidab vahvištoitta kosketused niiden keskes, ken openzi kel't laps'aigas, i ken vaiše opendab kel't. Necen täht voib tehta eriližed materialad. Ozutesikš, paremban temkirjutesen konkursaha voiba ühtneda babad i vonukad ühtes.

25. Pidab valita mugomad temad, kudambad linneba melentartuižed norištole. I antta materialad muga, miše oliži sel'ged lugijoile.
26. Karjalan- i vepsänkeližed lehtesed pidäba kosketusid lugijoidenke. Lugijoid kuctas uziden temoiden ecmaha, mi abutab kelen kaičendale. Keliden variantad, ozutesikš taholine divergencii, bohatoitab kommunikacijan. Parembas tulendas ristituid, kudambad voiba pagišta kelel, tegese enamba.

#### **Suomalaiž-ugrilaižiden rahvahiden mailman kongressan nevondad**

27. Suomalaiž-ugrilaižiden rahvahiden mailman kongress mäneb vodespäi 1992 kerdan nel'as vodes. Necen rahvazkeskeižen keradamižen nevondad pidab tarkašti kacta Karjalan valdkundan i Piterin agjan valdmehištole. Tarkemba tarbiž kacta kahtehe jäl'gmeižehe kongressaha, miččed oliba Hanti-Mansijskas (2008) i Šiofokas (2012).